

ӘЛЕУЕТІ ЗОР
ӘЛЕУМЕТТІК
ЖОЛДАУ

6-бет

Әбдіжәлел БӘКІР:
МЕМЛЕКЕТТІК
ТІЛДЕ СӨЙЛЕМейТІН
МЕМЛЕКЕТТІК БИЛІК –
ЗАҒСЫЗ БИЛІК!

7-бет

НЕЗЫБЛЕМАЯ
ТРАДИЦИЯ
КАЗАХОВ ЖЕТИ АТА

13-бет

ҚАЗАҚҰНИ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz

qazaquni2000@gmail.com

2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады

№40 (806), 15 қазан, 2018

СУДЬЯЛАР ҚАРАЛАТЫН ІСТІ НЕГЕ ЖАН-ЖАҚТЫ ЗЕРДЕЛЕМЕЙДІ?

ҚАЗАҚ
ҚОҒАМЫНЫҢ
ҚАРА НАРЫ
ҚҰЛАДЫ

«...Тәуелсіз мемлекетіміздің дамуына айрықша үлес қосты. Өзінің өмірі де сәл мұңлылау болды. Шындықты айтып шырылдаған Шер-Ағаң әділдіктің ақ семсері болды»...

14
бет

Қазақстан халқына арнаған Биылғы Жолдауында Елбасы соттарға деген сенімнің жоғары деңгейін қамтамасыз ету шешімін таппай отырған мәселе екенін баса айтқаны белгілі. Құқық үстемдігі – біздің реформаларымыздың табысты болуының негізі болып табылатынын айта келе сот жүйесін одан әрі жаңғырту керектігін ерекше атап өтті. ҚР Жоғарғы сот төрағасы Жақып Асанов та сала жұмысының үстіміздегі жарты жылдық қорытындысы бойынша біздегі судьялардың жұмысын сынға алып, халық сенімінен шығу қажеттігін талап еткен болатын...

3
бет

АТЫ-ЖӨНІМІЗДІ ҚАШАН ҰЛТТЫҚ ТҰРПАТТА ЖАЗАМЫЗ?

Ономаст Ж.Ағабекованың есептеуінше, арабтекті қазақ есімдерінің жалпы саны – 2000, оның 1000-нан астамы ерлер, 900-дейі әйелдер есімін құрайды. Олардың ішінде, әсіресе, діни мазмұндағы есімдердің саны жетерлік. Осындай арабтекті, парсытекті кісі есімдерінің бірқатары түпнұсқа принциптерімен жазылса, басым көпшілігі тіліміздің ішкі заңдылығына бағынып, дыбыстық өзгерістерге ұшырап, бастапқы бет-бейнесін өзгерткен.

7
бет

АҚЫНДЫҚҚА
ЖОЛ

Кең дала, көресің ғой ана жатқан,
Жібектей жасыл шөптер бетін жапқан.
Асқар тау, балдан тәтті сулары бар,
Әне, сол анам еді мені тапқан.

Мағжан. «Айға».

8-9
бет

ЧТО НЕСУТ СЪЕЗДЫ ЛИДЕРОВ МИРОВЫХ И ТРАДИЦИОННЫХ РЕЛИГИЙ?

В Астане 10 и 11 октября прошел VI Съезд лидеров мировых и традиционных религий под девизом «Религиозные лидеры за безопасный мир». Что мы приобретаем от этих Съездов? И что теряем?..

10
бет

СОКРАТИТЬ СРОК ИСКОВОЙ ДАВНОСТИ ПО НАЛОГОВЫМ СПОРАМ С 5 ДО 3-Х ЛЕТ!

ПРЕМЬЕР-МИНИСТРУ РҚ САГИНТАЕВУ Б.А.
ДЕПУТАТСКИЙ ЗАПРОС

Уважаемый
Бакытжан Абдирович!

В Послании народу Казахстана «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни» Глава государства, Елбасы Нурсултан Назарбаев, среди прочих мер, поручил провести налоговую амнистию для малого и среднего бизнеса путем списания пени и штрафов при уплате основной суммы долга.

Данное поручение вскрывает давнюю проблему избыточного срока исковой давности по налоговым спорам.

Дело в том, что применяемый в нашей стране срок исковой давности в 5 лет приводит к искусственному увеличению суммы задолженности. Получается так, что в налоговой отчетности 5-летней давности ранее уже неоднократно проверявшегося бизнеса выискиваются действительные или мнимые недостатки, за которые законодательством предусмотрены финансовые санкции. Затем на эту сумму начисляются штрафы и пеня

за весь 5-летний срок. При этом сумма штрафов и пени нередко превышает сумму самого налогового нарушения и ставит предприятие на грань выживания.

В целом же, по данным СМИ, налоговая задолженность МСБ на 2018 г. составила 257 млрд. тенге, из которых 122,5 млрд приходится на штрафы и пени — т.е. почти половина всех налоговых долгов малого и среднего бизнеса!

Именно на ликвидацию абсурдности и несправедливости такой ситуации направлено указанное поручение Президента.

Поэтому фракция «Ак жол» категорически поддерживает эту инициативу Главы государства и предлагает Правительству в ходе ее реализации не только снять вопросы по накопившимся подобным случаям, но и устранить сами основания для их появления.

Считаю возможным напомнить, что наша фракция, начиная с 2013 года, неоднократно обращала внимание Правительства на эту ситуацию и предлагала сократить

срок исковой давности по налогам с 5 до 3 лет, по примеру наших соседей по Евразийскому экономическому союзу.

Последний раз такие запросы направлялись «акжоловцами» 19 января и 15 марта 2017 года. Но каждый раз, включая прошлый год, мы получали отрицательные ответы о том, что наши предложения, цитирую — «не соответствуют балансу интересов государства и бизнеса» или что они «не поддержаны рабочей группой по подготовке новой редакции Налогового кодекса».

Тем не менее, осенью того же 2017 года Правительство внесло такую поправку в свой проект Кодекса, несмотря на заявленное вроде бы «несоответствие интересам» и «отрицательную позицию рабочей группы», но зато без упоминания о 5-летних требованиях депутатов пойти на этот шаг. Мы не гордые и не претендуем на лавры. Лишь бы от этих решений выиграли и бизнес, и государство.

Но нас не может не удивлять то, что Правительство пишет нам одни ответы, а поступает прямо наоборот.

Зачем было отвечать в Мажилис неправду, если через пару-тройку месяцев предложение всё-таки

принимается? И если уж Правительство убедилось в правоте депутатов — то, наверное, было бы корректнее отозвать отрицательный ответ и сообщить авторам запросов, что депутатская инициатива поддержана. В конце концов, это политическая культура взаимодействия исполнительной и представительной ветвей власти.

Но даже при этом, включив инициативу фракции «Ак жол» в правительственный законопроект, исполнительная власть тут же, после принятия Парламентом, заблокировала ее реализацию.

А именно — принимает 25 декабря 2017 года постановление Правительства, которое приостанавливает переход к 3-летнему сроку исковой давности по налогам ещё на 2 года, т.е. до 2020 года. Казахша

айткандай, «Артык қыламыз деп, тыртық қылдық». Как говорится, хотели как лучше, а получилось как всегда.

Но, оказывается, всё-таки есть справедливость и на такие случаи. Послание Президента показало весь анахронизм и контрпродуктивность этой практики.

В связи с вышеизложенным, а также ввиду поручения Президента о налоговой амнистии, фракция ДПК «Ак жол» предлагает Правительству в рамках указанной налоговой амнистии принять решение о сокращении срока исковой давности по налоговым спорам с 5 до 3-х лет, начиная с текущего финансового года.

С уважением, депутаты
фракции «Ак жол»

ГЛАВНАЯ ЦЕННОСТЬ НАШЕГО РАЗВИТИЯ – ЭТО НЕ ЭКОНОМИКА И НЕ ПОЛИТИКА, А ПРОСТОЙ ЧЕЛОВЕК

Выступая на заседании Общенациональной коалиции демократических сил «Казахстан-2050», председатель партии «Ак жол» Азат Перуашев сказал, что Послание Президента Казахстана стало для него неким откровением и перевернуло сознание. Глава государства обозначил главную ценность развития, сказав, что это оказывается не экономика и не политика, а простой человек.

«Я обращаю внимание наших коллег на особенность нынешнего Послания. Мы уже привыкли ожидать от Послания Главы государства очередную актуализацию текущей ситуации, с опережением предложений, инициатив. Но впервые для меня, наверное, стало таким откровением, перевернуло сознание, что Президент обозначил четко, в чем смысл, конечная цель и главная ценность нашего развития — это оказывается не экономика и не полити-

ка, это простой человек, доступность социальных услуг, качество жизни, право на личное достоинство, которое обеспечивается Конституцией, в том числе и возможность жить, где он хочет и на том уровне, которое он сам считает для себя необходимым», — сказал Перуашев.

Он подчеркнул, что все это не просто слова, эти вещи закреплены в Конституции.

«И Президент выступает с такой точки зрения и в очередной раз показал себя реальным гарантом нашей Конституции. Вы знаете, что и экономика, и бизнес, и политика — все вторично, особенно с учетом того, что происходит сегодня в мире. Когда одни страны воют с другими, где-то методом торговых санкций, где-то шпионские скандалы, где-то оружие, в этих условиях у Казахстана, который не является самым богатым государством, Лидер нации нашел возможности и направил средства на обеспечение нормальной до-

стойной жизни каждого гражданина нашей страны. Мы должны, я думаю, очень верно оценить этот посыл», — отметил он.

Кроме того, он отметил, что предложение проведения налоговой амнистии очень важно бизнесу.

«Наша фракция неоднократно обращалась к Правительству с предложением сократить срок исковой давности по налогам с пяти до трех лет, хотя бы как это сделано в России. Сейчас у нас появляется, благодаря политике Главы государства, очень хорошая возможность по-новому актуализировать эту тему. Я сейчас обращаюсь к коллегам Общенациональной коалиции демократических сил, мы подготовим запрос Правительству и просим вас поддержать, чтобы мы в отношении предпринимателей пошли на такие важные шаги, и сократить сроки исковой давности по налоговым спорам», — добавил он.

Инга СЕЛЕЗНЕВА
kazpravda.kz

ФОТОФАКТ: ПЕРУАШЕВ ПРОДЕМОНСТРИРОВАЛ ПИДЖАК ОТ ОТЕЧЕСТВЕННОГО ПРОИЗВОДИТЕЛЯ

Депутат Азат Перуашев в кулуарах Акорды продемонстрировал свой эффектный пиджак казахстанского производства со своими инициалами. Предмет гардероба он показал журналистам не случайно — до этого Нурсултан Назарбаев заявил, что носит казахстанские бренды, пишет Sputnik Казахстан.

Депутат поделился, что купил костюм казахстанской фабрики легкой промышленности в Алматы — на внутренней части пиджака золотыми нитками вышито имя «Az Peruash».

«Глава государства дает четкие политический посыл госорганам начинать поддерживать наших производителей. В каждом городе есть швейные фабрики, малые предприятия по производству продуктов питания — макароны и т.д. Нужно свой внутренний рынок насыщать своими товарами», — заявил депутат

Разглядев ярлычок на внутренней части пиджака, журналисты тут же узнали логотип. Пиджак именно этого производителя три года назад показывал Нурсултан Назарбаев.

«Мы — патриоты, мы должны всегда радоваться, что казахстанское применяем. Вот, ваш покорный слуга

носит пиджак казахстанского производства, и туфли у меня тоже казахстанские», — заявил он тогда на одном из совещаний с акимами областей.

5 октября на свое выступление с посланием народу Казахстана президент вновь пришел в костюме Made in Kazakhstan, заявив, что, если присутствующие в торжественном зале Акорды сейчас снимут все вещи иностранных марок, они останутся голыми.

«Нужно заняться товарами народного потребления — мы упустили это. Посмотрите только, если с вас всех снять иностранную одежду — голые будете. В Казахстане могут делать свои и костюмы, и рубашки — производителей надо поддержать», — заявил Назарбаев.

ӘЛЕУЕТІ ЗОР ӘЛЕУМЕТТІК ЖОЛДАУ

Адамдарға ақыл-парасат өз өмірін жақсарту үшін берілген. Қазір — ынтымақтасу мен іскерлік кезеңі. Қазір адамдардың өмірін жақсартуға бағытталған шағын қадамның өзі шалқыған даңғазар ұраншылдық пен үдере үндеушіліктен әлдеқайда маңызды.

Нұрсұлтан Назарбаев

Бүгінгі Елбасының «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» атты Жолдауы ерекше өтті. Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев бұл Жолдауды жұмыстық форматта жүргізді. Үкімет басшысынан бастап, министрлер де, әкімдер де Елбасы сауалына жауап берулеріне тура келді. Нақты сұраққа дәл жауап беруде кімнің кім екені де анықталып қалған жайлар бар.

Мұғалімдер мерекесіне сәйкес келген Жолдаудың ең басты тартуы ұстаздарға бұйырды. Білім саласына Жалпы Ішкі Өнімнің 10 пайызы жұмсалмақ. Көптеген елдерде ЖІӨ-нің 3 пайызы ғана білім саласына бұйыратынын ескерсек, Қазақстанның бұл 10 пайыздық көрсеткіші дамыған елдермен деңгейлес екені көңілге қуаныш ұялатады. Бұл арқылы мұғалімдердің жалақысы 30 пайызға көбейеді. Педагог статусы туралы заң қабылданады. Егер бұл заң қабылдана, әкімшіліктің қолбаласына айналып кеткен мұғалімдер қауымының мұраты орындалмақ. Оқушылардың білім жүктемесін азайту да айтылды. «Мектеп тапшылығы, үш ауысымды мектеп әлі де бар. Сондықтан, 2019-2021 жылдары осы мақсаттарға тағы 50 млрд. теңге бөлуді тапсырамын. Әлгі маскаралы ұшауысымды мектептер мәселесін шешу қажет», — деп, тапсырды Президент.

Сонымен қатар, Елбасы елдің жоғары оқу орындарының білім беру сапасы төмен болғандықтан да, талантты жастардың шетелдік университеттерге кетіп жатқандары азаймай тұрғанын сынға алды.

Бұл мәселелер бойынша бас мұғалім Ерлан Сағадиевтың Елба-

сы алдында нашар оқушыға айналып, талай сұраққа киналып жауап беруіне тура келді.

Сонымен қатар жайлап алған жемқорлық мәселесі де қозғалды. Мысалы, ең арысы мектепке мұғалім болу үшін де, тіпті еден жуушы болып жұмысқа тұру үшін де пара берілетіні жайлы келеңсіздіктер де Елбасының аузынан айтылды. «Ауруын жасырған — өледі» дегендей, Елбасы ел ішіндегі бұндай кеселдерді тап басып көрсетіп берді. Жемқорлық жолы кесілмесе, болашағымыз қиын болатыны анық жәйт. Шенеуніктер шені үлкейген сайын, жемқорлықтың көлемі де үлкейе беретіні белгілі. Сонымен бірге шені үлкен шенеуніктердің қол астындағыларға қысым көрсететіні де айтылды. Сондықтан, Елбасы Ұлттық Қауіпсіздік Комитетіне бұндай кеселдердің жолын кесу туралы нақты тапсырма берді.

Адам денсаулығы еліміз үшін ең басты назарда болып келеді. Сондықтан, денсаулық пен спорт саласына да дем берілетін болады.

Мәдениет және спорт министрі Арыстанбек Мұхамедұлының Елбасының спорт нысандарына байланысты сауалына нақты жауап бергенін айтуға тиіспіз. Қызылорда облысы әкімі Қырымбек Көшербаев пен Түркістан облысы әкімі Жансейіт Түймебаев та Елбасы сауалына тұщымды жауап бере білді.

Ауылшаруашылық өнімдерінің өнімін арттыру мәселелері де Жолдаудың басты тақырыптарының бірі болды. «Ауыл — ел бесігі» атты бағдарлама да іске асырылады. Әкімдердің 2019 жылы орындарында қалу-қалмауы Баспанамен қамтудың 7-20-25 бағдарламасының шешілуіне байланысты болады.

Ең төменгі жалақы бір жарым есе өсетіні де елді қуантап тастады.

Ел тұрғындарының үштен бірі жастар болғандықтан, келесі жылды Жастар жылы деп жариялаудың да маңызы өте зор. Студенттердің сапалы білім алуы мен олардың жұмысқа орналасуы қамтамасыз етілетін болады.

«Ақ жол» партиясы айтып келе жатқанына алты жыл болған салық амнистиясы да осы Жолдауда қолдау тапты. Иә, бұл мәселе кәсіпкерлерге үлкен көмек болатыны айқын. Бұл туралы бүгін Астанада өткен «Ақ жол» партиясының Елбасы Жолдауын талқылауға арналған жиынында кеңінен айтылды.

Отандық өнімді қолдауда Елбасы өзі үлгі көрсеткенін шенеуніктердің есіне тағы да салды.

Мемлекеттік аппараттың кәсіпқойлығы баса айтылды. «Мемлекет пен қоғам арасын жақындату керек. Бұл үшін халықпен ашық әңгімеге бару керек» деді Елбасы. Иә, бұл ең басты мәселелердің бірі. Қазір билік пен халықтың арасы алшақтап бара жатқаны анық байқалуда. Есігінде екі-үш полиция ұстап, қытай қорғанын тұрғызып алған әкімдерге қарапайым халықтың кіре қойып, арызын айта қоюы мұң болып та, жыр болып та келеді. Бір бөлімде отырған он адамның үшеуі ғана нақты жұмыс істейтіні, қалғаны бос отыраты-

ны да айтылмай қалмады. Сондықтан, оңтайландыру мәселесі күн тәртібінде нық тұр.

Президент Кеңесі басшысы Махмұд Қасымбековтың «Министрлер бір жылда 100 күнін жиналыспен өткізеді» деген мәліметі де Елбасының наразылығын туғызды. Премьер-министр Бақытжан Сағынтаевқа «Сендер бұндай жиындарыңмен елге жұмыс істетпейсіңдер ғой, өзің күніне 7 рет жиын өткізсең, қай кезде жұмыс істейсің?» деп, мәселені төтесінен қойып, нақты нұсқау берді.

Бұл Жолдауда «Полиция елді қорғай ма, қорлай ма?» деген сауалға да жауап ізделді. Ішкі істер саласын үлкен реформа күтіп тұрғаны анық. Бұл мәселеде Елбасы қанша сөзге тартып, сауал қойса да үндемей құтылды. Бәлкім, генерал-министрдің айтары да жоқ болар..

Елдің жаппай қолдауына ие болған Рухани жаңғыру мен бес әлеуметтік бастама да жалғасын таба беретін болады.

Қорыта айтқанда, елдің әл-ауқатын арттыру мен тұрмыс сапасын жақсартуға арналған әлеуеті зор әлеуметтік Жолдау ел көңілінен шығуда. Біз сөзашарымызда келтірген Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Адамдарға ақыл-парасат өз өмірін жақсарту үшін берілген. Қазір — ынтымақтасу мен іскерлік кезеңі. Қазір адамдардың өмірін жақсартуға бағытталған шағын қадамның өзі шалқыған даңғазар ұраншылдық пен үдере үндеушіліктен әлдеқайда маңызды» — деп, кезінде айтқан өнегелі сөзі осы Жолдаудың өзегіне айналып тұрғаны анық.

Енді тек Елбасы Жолдауын іске асыруға бәріміз өз үлесімізді қосуымыз керек. Өйткені, осыдан бір ғасыр бұрын Алаш көсемі Әлихан Бөкейханның «Адам қызметі кіріспей, қазына тумайды» — деп айтқанындай, өз өмірімізді жақсарту өз қолымызда.

Қазыбек ИСА,
«Ақ жол» партиясы
төрағасының орынбасары
Qazaquni.kz

ЕЛБАСЫ ЖОЛДАУЫ АЯСЫНДА ШЫМКЕНТТЕ WORLD CLASS ЗАМАНАУИ ФИТНЕС-КЛУБЫ АШЫЛДЫ

Өздеріңізге мәлім, 5-қазанда Мемлекет басшысы өзінің биылғы Жолдауы барысында «100 мектеп, 100 аурухана» бағдарламасына ұқсас өңірлерде 100 жаңа спорт кешенін салу жөнінде тапсырма берген болатын.

Соның келесі күнінде-ақ, 6-қазанда Шымкентте ең заманауи фитнес-клубтардың шведтік бренді — «World Class» толық масштабы кешенінің салтанатты ашылуы өтті. Кешеннің аумағы шамамен 4000 шаршы метрді құрайды, мұнда көптеген ең жаңа конструкциялы «Technogym» тренажерлері бар түрлі жаттығу залдары орналасқан: жекпек секциясы, йога, спорттық би, жаттығу велосипедтерінде топтық шұғылдану, тамаша 25 метрлік бассейн және тағы басқалары.

Кешеннің барлық қызметкерлері Мәскеудегі франчайзерден арнайы оқуын оқып, сертификациялаудан өткен. Жаттықтырушылардың арасында — спорт шеберлері және халықаралық деңгейдегі спорт шеберлері, Олимпиада ойындарының

қатысушылары және олардың арасында бокстан, жүзу, каратэ, дзюдодан чемпиондар да бар. Спорт кешенін салған «Заңғар» компаниялар тобының президенті, сондай-ақ «Ақ жол» партиясының Шымкент қалалық филиалын басқарушы Әлімхан Абжанов. Жоба «Даму» қорының қолдауымен іске асырылды.

Салтанатты ашылу рәсіміне әлемдік деңгейдегі «World Class» халықаралық франшизасын иеленушілер өкілдері, «Ақ жол» партиясының төрағасы, Мәжіліс депутаты, ҚР Бокс федерациясы Атқарушы комитетінің мүшесі Азат Перуашев, Шымкент қаласы әкімінің бірінші орынбасары Қайрат Нұртай, олимпиадашылар: боксшы Мұхтархан Ділдәбеков пен гимнастшы Әлия Юсупова, «Ақ жол» партиясы төрағасының орынбасары Қазыбек Иса, партияның ОК хатшысы Болат Момышев, партия ревизиялық комиссиясы төрағасы Болат Өтепбаев және сондай-ақ Әзірбайжан мен Өзбекстаннан келген қонақтар қатысты.

Әріптестерінің атынан сөз сөйлеген Азат Перуашев Әлімхан Абжанов пен

оның командасын осындай үлкен игі бастамасымен құттықтап, бұл Елбасы Жолдауының рухына сай әрі үндес келетіндігін және қазақстандықтардың өмір сүру сапасын қамтамасыз етуге, әлеуметтік инфрақұрылымның қолжетімділігіне және сапа стандарттарының өсуіне бағытталғанын ерекше атап өтті.

Мұндай спорттық нысандар жасөспірім балаларға да, аға ұрпаққа да қолжетімді, олар халықаралық стандарттар деңгейінде қызмет көрсетеді. Бұл өмір сүру салты мен табысты адамдардың нышанына айналмақ.

суық су құйып жібергендей тітіркенетін едік деп, қоймайды екен. Осы сезімі енді өзі педагог болғанда мынадай сөздерге құйылыпты:

«Таң атқаннан күн батқанша, көк шыбық сынғанша сабайды. Баланың көзі кітаптан кішкене бұрылып кетсе, салып жібереді. Жап-жас ойын баласы бір нәрсеге езу тартып күлсе, салып жібереді. Қарғыс тигір көк шыбықтың сорлы баланың арқасына шып-шып тимейтін шағы бар ма еді?! Көк шыбық тиген сайын қайқандап, жас жүрегіміз елжіреп, көзіміз ыстық жасқа толып, зәреміз кетіп, әлбісін-ә, әлбісін-ай деп талайымыз отырмап па едік?! Молда атын көтерген хайуан бар күшімен құлағымыздан тартқанда, тістеніп тұрып тілімізді тартқанда, талайымыздың құлындаған даусымыз құраққа шықпайтын ба еді?» (Мағжан Жұмабаев. «Педагогика. «Баланы тәрбие қылу жолдары». Екінші басылуы. Ташкент. 1923 жыл. Түркістан баспасөз мақамасы. 87-бет).

Сонда да шәкірт Мағжан оқуын үзбеді. Білімге құмарлық үрейден үстем түсті.

Қалайда Мағжан ауыл молдасынан қара танып шығады. Бекен ауылында әжептәуір мектеп салынған-тын. Соған білімдірек молда іздестіре жүріп, Данияр деген қажының ауылында мұғалімдік етіп жүрген Ахия Аханов деген кісіге жылығап, ауылына шақырып алып келеді. Бекен Ахияның шығыс тілдеріне жүйріктігіне қызықса, Ахияны тәуір жалақы мен Бекен салдырған мектеп үйі қызықтырады. Ол кезде мұсылман мектептерінде оқу мерзімі екі жылдан бес

ЖОЛ

жылға дейін созылатын. Мағжан алты жас-тан бастап оқыды дегеннің өзінде (кейбір жерлестері төрт жастан оқыды дейді), оның ауыл мектебінде оқуы 1905-1906 жылдары тәмәмдалған.

Мұсылман мектептерінің жайы белгілі. Бала әріпті білгенімен, араб сөздерін айтуға тілі жаттыққанымен, яғни «тілін сындырғанымен», оқып отырғанының мәнісіне түсініп жетпейді. Қазақтардың «қара таниды» деген сөзі де, сірә, содан қалған болуға керек. Ауыл мектептерін бітіргендердің көбі артынан жаттағандарын тез ұмытып кететіні содан. Өйткені соң сауатсыздар көбеймегенде қайтеді. Әйтпесе, XIX ғасырдың екінші жартысында қазақтың әр ауылында молда болған. Шоқан Уәлихановтың солай деп жазғанын білеміз.

Намысской Бекен бір жағы ауқатты адамдардың балаларын медресеге беруді жиілеткенін ескеріп, бір жағы баласының талабын қимап, Қызылжарға бет түзеді. Онда жадид молда Қасен Панамарұлының медресесіне оқуға түсірді. Мағжан Стамбул университетін бітірген имам Мұхаметжан Бегішевтің медресесінде де оқыған. Медресенің біздің ұғымымызбен шартты түрде бастауыш (Ибтидия), орта-лау (Рошдия), орта (Иккладия) түрлерінің әрқайсысында үш-төрт жылдан оқуға міндетті екен. Сонда Мағжан мұсылмандық жоғары мектеп – Ғалияға түскенге дейін он жыл уақытын сарп етуге тиісті болған. Бірақ зерек шәкірт бұл қашықтықты әрі кеткенде 6 жыл көлемінде етіп шыққанға ұқсайды. Олай деуге дәлел – медресе Ғалияда Мағжан 1911-1912 жылдары оқыған. (Бұл мәліметті біз Мағжанның абактыда жатып тергеушіге берген түсініктемесінен алдық).

Ескі медреседе араб тілі мен мұсылман құқы (шариат) оқытылатын. Парсы, түрік тілдері үйретілетін. Сонсоңғысы – арифметиканың төрт амалы... Оқу программасында тарих, жаратылыстану пәндері атымен жоқ-ты. Шығыс елдерінің соңғы үш ғасыр бойы Еуропадан әлдеқайда артта қалуының бір себебі оқу жүйесінен ғылымның аласталуында еді. Мұсылман оқу жүйесінен оңшең көк езу қарилер шығатын. Ғылым артта қалған соң, экономикада да, мәдениетте де артта қалып сормалағанда қайтушы еді?! Мағжанның бақытына қарай, ол мед-

ресеге түскенде мұсылман әлемінде игі өзгерістер жасала бастады. Медресе «усули жадид» – төте оқу үлгісі бойынша химия, физика, математика, география т.б. жаратылыстану пәндерінен жүйелі білім беруге көшті. Ал медресе Ғалияда орыс тілі мен әдебиетінің оқытылуы жастардың болашағына жаңа өріс ашқанын дәлелдеп жатудың қажеті аз шығар.

Медресе Ғалияның қабырғасында оқи жүре Мағжан Жұмабаев тапқан үлкен олжа – ол әдеби ортаға енді. Әдеби процестің бүге-шігесіне қаныға бастады. Мұнда ол тамаша дос-пікірлестер тапты. Бір Ғалымжан Ибрагимовпен танысудың өзі неге тұрады. «Зәки шәкірттің медреседен кетуі» деген әңгімесімен жұрт көзіне түскен Ғалымжан Ибрагимов өзінен алты жас кіші Мағжан Жұмабаевтың ақындық зор болашағына татар әдебиетінде алғаш қол қойғандардың бірі. Ол Мағжанның тұңғыш өлеңдер жинағы «Шолпанның» (1912) жарық көруіне қолғабыс етті. Өзінің «Қазақ қызы» (1924) романына эпиграф етіп Мағжанның «Айға» өлеңінен шумақ алуы бір жағынан жас ақынға көрсетілген ізет ишарасы еді.

Оқуға зерек адамның білсем, молықсам дейтін талабы үдемесе, кемімейді. Ыстық күні шөлдеген адам сусынға қанбайтыны сияқты, оқуға деген құмарын Мағжан өмір бойы баса алған жоқ. Бір ғажабы, қаланың оқуына ынтық болғанымен, өзине қырғи қабақ еді. Шикізат өңдейтін зауыттары көп Қызылжар сол кезде-ақ түтінін бұрқыратып, иіс-қоңысымен қолқаны аттырып, жүрек айнытуы аз кезікпейтін. Жарты мыңнан аса сауда орындары да далаға әлдебір оғаш мінез әкеле бастаған. У-шуы, ың-жыны бас айналдыратын қалаға сахара перзенті бойын үйрете алмай-ақ қойды. Қаланың тас бауыр мінезі, сатқындығы, әйел екеш әйелдерінің бетінен мөрі кетуі тіптен жирендіретін. Бүгін біздер экология дейтін проблема сол кезде-ақ ақын басын ауырта бастаған. Ақыры жүрек сарынына айналып, «Айда атынды, Сәрсембай» атты өлең туғызды. Сәрсембай – Мағжанның әкесі Бекеннің атқосшысы. 1910 жылғы мамыр айында Мағжан жоғарыда айтылған Мұхаметжан Бегімов медресесін тәмамдады. Содан алдын ала хабарланған Бекен Мағжанды алып қайтуға көлік жіберген. Қасында Бекмұхамет Серкебаев (болашақ халық

артисі Еркес Серкебаевтың әкесі), медресе бітірген екі жас ауылға асыға аттанады. Сол Бекен ақсақалдың айтуында, Қызылжардан шыға жол бойы үндемей тұнжырап келе жатқан Мағжан, ауылдағы үйіне түсе салысымен қой сойылып, табак тартылғанша осы өленді жазып, жиналған жамағайынға оқып берген екен.

Қала, дала тақырыбы содан бері Мағжан қаламына талай рет ілікті. Ақын адамзат ертеңіне елден бұрын жүреді. Болашақ қауіпті жұрттан бұрын сезінеді. Бірақ көптің құлағы ауырлау ма, жүре тындайды...

Сонымен, ауыл мен Қызылжар оқуын Мағжан тауысты. Алдында жол сайрап жатты. Оң мен солға қарауға үйренді. Үлкен олжасының бірі – тіл. Жаңа тіл үйренгенің – жаңа дүние ашқанын. Ауылда үш жыл бойы Ахия Аханов Мағжанға арабшаны білдірсе, Қызылжар медресесінде бұл тілге зерек шәкірт жетіге түсті. Татар тіліне төселу арқылы не қилы мәдениетке қол созды. Өзі ер түрік дейтін халық тарихымен танысты.

Бұл кезең жөнінде анықтай түсетін нәрселер әлі көп екендігін құлаққағыс етуді жөн деп білем. Мағжан 1929 жылы 14-шілдеде берген жауабында 1909 жылға дейін ауылда әкемінің төңірегінде ұзағаны жоқ, ауыл молдасынан сабақ оқыдым дейді. Ал 1938 жылы бұл мәлімет басқаша беріледі. 1908 жылға дейін ауылда және Петропавловскіде оқыдым дейді. Өңге құжат әзірше қолға ілікпей тұр. Оның керектігі – даталар бір-бірімен үйлеспейді. Мағжан 1929 жылғы 14-шілдеде «1910 жылы Петропавловскіде, 1911-1912 жылдары Уфада оқыдым, әрі семинарияға оқуға түсу үшін орыс тілінен даярландым» дейді. Сонда Қызылжарда бір ғана жыл оқыған болып шығады. Осыны ескере отырып, жоғарыда біз Мағжанды бір кісідей білетін шәкірті Сәбит Мұқановтың деректеріне сүйенуді жөн деп таптық.

Медресе Ғалияға мол даярлықпен келген Мағжан ендігі білімді орыстан іздеу керек екенін түсінді. Әрі «абыз», «халфе», «мүдеріс» атануға зауқы соқпады. Есілдертің өлең баурап алды. 1909 жылы Абай Құнанбаевтың өлеңдер жинағы жарық көрді. Бұрын да үзіп-жұлып оқып жүрген ақын өлеңдері көптемі далаға төгілген күн нұрындай әсер етті. Дәп сол жылы Ахмет Байтұрсыновтың «Қырық мысалы», Міржақып Дулатовтың «Оян, қазағы!»

жарық көріп, қазақ ұлттық санасын және бір саты көтеріп тастады.

Бұлардың Абайдан бастап қай-қайсысы да орыс мектебін басқыш етпесе, көркемдік биікке көтеріле алмайтынын айдан айқын деседі. 1910 жылы судьяға аудармашы қызметін істеу үшін Қызылжарға қайтып оралғанда «Жолы болар жігіттің жеңгесі шығар алдынан» дегендей, Мағжанның алдынан Міржақып шықпасы бар ма. Патша әкімдерінің тепкісінен болса да, әйтеуір осы кісіні жолықтырғаны болашақ зор ақын тағдырына айтарлықтай әсер етті. Жиырманың бесеуіне енді көтерілген Жақан қазақ қауымына сол кезде-ақ белгілі беделді болатын. Ресми түрде қарағанда судьяға тілмаш қызметінде істеп жүрсе де, шын қызметі – ел қамы екенін жұрт мойындай бастаған. Міржақып пен Мағжан араларындағы сегіз жас пен есептеспей-ақ, тонның ішкі бауындай жарасты. Ол аға, бүліні бола кетті. Бас кезде Міржақып орыс тіліне үйрететін мұғалімі болса, бара-бара жас қыранды баулитын құсбегіге айналды. Ел тарихы мен нақты өмір барысын іштей байланыста қарап қорытуға төселті. Содан ісі Алаш алдындағы міндеттерді миына сіңірді.

Мағжанның әдебиет табалдырығын тұңғыш аттағаны осы кез шамасы. Сұлулық әлеміне әркім әр түрлі жолмен келеді. Ромен Ролланның жазушылық жолы Лев Толстойға хат жазып, жауап алуынан басталған деседі. Пушкиннің дуэльде қаза табуы Лермонтовтың қайғы-ыздан жаралған поэзиясының көзін ашады. Мағжан өлеңінің тиеті қалай ағытылғанын Сәбит Мұқанов қызғылықты әңгімелейді. Сәбenniң айтуында, Мағжан ақындығын қозғауға екі түрлі себеп болған. Біріншісі – елдегі бір ғашықтық хикаясы. Оны Сәбень былайша баяндайды.

Жұмабай қарт алпыс сегіз жасында жас иістеніп дегендей тоқал алса керек. Сол тоқалдан Ғазиза деген қыз туады. Өте бауырмал, мінезге бай және үріп ауызға салғандай сұлу апайы болашақ ақынның жүрегіне хор қызы бейнесін орнатады. «Қыз – өмір гүлі» деген нақылды сол апайының айрықша көркемдігінен ұғады.

Ғазизаның ғашықтары көп еді. Солардың бірі болып, Ғали деген саудагер жігіт қырындайды екен. Ғали – бұл әулетке етене жақын жігіт. Жұмабай ақсақалдың өзінің туған балдызы. Бәйбішесінің інісі болып келеді. Сондығынан ба, әлде басқа себептен бе, Ғалидың Ғазизаға қырындауын Жұмабай әулеті жақтырмайды. Жұмабай 1899 жылы, жаңа ғасырға бір жыл жетпей дүниеден өткен. Ендігі билік мал-жанды Бекеннің қолында-тын. Ғазизаның тағдырын сол шешті. Қалың малының көптігіне қызығып, қарындасын Қызылжардың Есентай деген байына тоқалдыққа беріп жібереді. Ғашығынан айрылған Ғали, шын қиналса, соқыр көзден жас шығадының керін келтіріп, өлең шығарады. Өлеңі татар тіліндегі «Уақыт деген газеттің «Әдебиет қапшығы» бөліміне жарық көреді. Міне, осы атышулы оқиға – апасының көзінің жасын көл қылып, шалға тоқалдыққа кете баруы, Ғалидың төбе-құйқаны шымырлататын зарлы өлеңі сезімтал, әсершіл Мағжанды қатты тебінетсе керек. Ішіне сыймай бұрқаған сезімі қағазға өзінен-өзі жыр болып төгіледі. Екінші себеп, ол – ақынның ақынға әсері. Сәбень: «Мағжанның ақындығын қозғауға екінші себеп – Міржақып болуы керек» деген жорамал айтады. (Мұқанұлы Сәбит. «XX ғасырдағы қазақ әдебиеті», I бөлім. Ұлтшылдық, байшылдық дәуірі. «Қазақстан» баспасы, 1932 жыл, 209-бет).

Муза қонса, табиғат сыйы. Абай, Ахметтердің ықпалы өз алдына әңгіме. Осының бәрін ескергенде, бұл, әрине, дұрыс жорамал. Міржақып – жазушы, ойшыл, қоғамдық қайраткер, жан-жақты адам. Оның Мағжанға ықпалы да жан-жақты. 1911 жылы Міржақып Семейде ұсталып абақтыға қамалғанда «Жауға түскен жаңға», «М.Д.-ға хат», «Тұтқын», ал Жақан Семей түрмесінде бір жарым жыл сарғайып жатып, ақыры тордан босанды деген хабар алғанда зор қуанышқа бөленіп, «М.Д. абақтыдан шыққанда» деген өлеңдер жазуы жас ақынның ағаға махаббатын паш етуімен бірге, оның насихатын да қанына сіңіргенін көрсетеді. Сондағы «Көбейсін елде қайратты ер» деген тілекті жас автор өзіне де арнап айтқан.

ЧТО НЕСУТ СЪЕЗДЫ ЛИДЕРОВ МИРОВЫХ И ТРАДИЦИОННЫХ РЕЛИГИЙ?

В Астане 10 и 11 октября прошел VI Съезд лидеров мировых и традиционных религий под девизом «Религиозные лидеры за безопасный мир». Что мы приобретаем от этих Съездов? И что теряем? Скорее всего, терроризм и экстремизм, как и межрелигиозные и межэтнические распри, обойдут нашу страну: слишком большие игроки в лице ООН, ОБСЕ и т.д. заинтересованы в этом. Соответственно, будут продвигать Казахстан как образец толерантности и межконфессионального согласия, а президента Н.Назарбаева как лидера мирового уровня, как это случилось на всех Съездах.

ЗА СЧЕТ КОГО ТАКИЕ СЪЕЗДЫ?

Такие Съезды проводятся в Астане раз в три года. Первое мероприятие состоялось в сентябре 2003 г. В этом году на VI Съезд ожидалось прибытие папы римского Франциска. Однако позже стало известно, что он не примет участия во встрече. В работе Съезда приняли участие представители более 82 делегаций из 46 стран мира. Приехали политики, религиозные лидеры ислама, христианства, иудаизма, буддизма, индуизма, даосизма, зороастризма, а также представители международных, религиозных и общественных организаций.

Нурсултан Назарбаев предложил духовным лидерам обратиться к мировому сообществу с призывом о мире и безопасности, заявил о готовности учредить Центр по развитию межконфессионального и межцивилизационного диалога. В заключение глава Казахстана сообщил, что принял решение вручить лично первую премию Съезда за вклад в межрелигиозный диалог Папскому Совету Ватикана.

В дни форума открылся Музей мира и согласия, где собраны уникальные документы, и можно узнать обо всех мировых религиях.

Конечно, когда экономика Казахстана переживает трудные времена, финансовая сторона таких дорогих мероприятий, как VI Съезд лидеров мировых и традиционных религий, не может не интересовать. Однако, вероятно, это решается в рамках «глобальной бухгалтерии»; многие проблемы межрелигиозных форумов были решены еще в 90-ые годы прошлого столетия. Известно лишь, что из республиканского бюджета выделяются средства на финансирование расходов, связанных с учреждением Астанинской международной премии за вклад в межрелигиозный диалог, эквивалентной 20 000 долларам США.

Мы «вклинились» в западную либеральную экономику, финансовую систему с мировой валютой, перенимаем западные культурные ценности, опыт соблюдения прав человека и т.д. Теперь черед за религиозной глобализацией.

Многие понимают глобализацию религии, как их «слияние», хотя на форумах говорят, что нахождение общей позиции между религиозными лидерами будет обсуждаться не в сфере религиозного учения, а в сфере нравственности.

«Главной задачей конференции в Ламбертском дворце было включение мировых религий в процесс интеграции мира и формирования «нового мирового порядка»... Они (духовные лидеры) должны обеспечить «духовное руководство» им, сформировать «моральный кодекс нового мирового порядка». Аналитики предполагают, что первым

итогом Ламбертской конференции станет активный рост мировых межрелигиозных структур за счет мощного финансового стимула членства в них» (Московские новости. № 12, 1998). А всевозможные межрелигиозные мировые форумы, конгрессы, съезды и являются этими структурами.

Весь парадокс ситуации в том, что в РК, конституционно являющаяся светским государством, многие политические деятели во главе с президентом обеспечивают «духовное руководство» в межрелигиозном форуме. Ведь для веротерпимости в стране должна быть развитая национальная духовная культура. К тому имеется конфликт между «арабским» и «степным» исламом.

«НОВЫЙ МИРОВОЙ ПОРЯДОК»

После 11 сентября 2001 г. появилось немало количество всевозможных форумов мировых и традиционных религий. Как правило, на повестке в основном обсуждались общегуманитарные, политические, экологические, образовательные и др. проблемы, а не теологические. И обсуждаемые задачи нередко были не в компетенции религиозных организаций, как, например призыв к отказу от оружия массового поражения.

К тому же эти форумы в разных регионах мира с унифицированными резолюциями стандартны и по своему составу участников. В них обычно участвуют духовные иерархи и политики: действующие и бывшие главы государств, члены правительства, депутаты парламента, представители ООН, ОБСЕ, ЮНЕСКО и других международных организаций. Некоторые Диалоги мировых религий проводились с участием Всемирного банка.

Возможно, среди участников форумов присутствовали настоящие духовные лидеры. Однако большинство выступлений, как и резолюций, грешат «глянцевым» единообразием. Сравните, например, Декларацию II Съезда

лидеров мировых и традиционных религий в Астане (2006 г.) и Послание Всемирного саммита религиозных лидеров в Москве (2006 г.). В обеих резолюциях, кроме общих задач вроде поддержки процесса диалога цивилизаций или религиозной свободы, есть отказ от оружия массового поражения, осуждение терроризма и экстремизма в любой форме, содействие укреплению международного права и за-

саммите (2006 г.) главный раввин Израиля Йона Мецгер призвал создать постоянно действующую религиозную организацию, наподобие ООН. В 2006 г. во время встречи с президентом Казахстана Йона Мецгер предложил ему создать своеобразную «религиозную ООН», включив в ее состав глав религий. В ответ Н.Назарбаев предложил построить резиденцию для подобной организации в Астане. Кстати, Совет религиозных лидеров работает, у него большие полномочия.

Идею «религиозной ООН» на Западе озвучили давно, но более определенно стали оформлять после распада СССР. В частности, на Межконфессиональной конференции «Мировые религии и намечающаяся глобальная цивилизация» (Сан-Франциско, 1995 г.) были выдвинуты идеи т.н. «глобальной этики» и было положено начало процессу объединения религий. Недаром говорят, «тот, кто управляет религиями — повелевает народами».

НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЭЗОТЕРИКИ

Для этого в стране есть и законодательная основа, и идеологическая работа. В нашем светском государстве в свое время была принята Программа совершенствования казахстанской модели межэтнического и межконфессионального согласия, программа «Триединство языков», внедряется идея «гражданская нация» и т.д. Законодательно закреплен статус Ассамблеи народа Казахстана как конституционного института, который определяет в парламенте национальную политику и призван укреплять межэтнические отношения и межконфессиональное согласие и т.д. Создан Международный центр культур и религии. Т.е. имеются «глобализационные» наднациональные законы и структуры.

Обратная сторона «глобализационных» проектов: не создан ни один национальный институт (казахского языка, тюркологии, тенгрианской культуры, исламских исследований, Литературного института и др.), не приняты законы (о деколонизации, о государственном языке, книгоиздательстве и т.д.). Потихоньку прививаются западные «ценности»: проституция почти легальная, правозащитники

говорят о правах сексменьшинств, порносайты и фильмы насилия доступны и т.д. Эти «ценности» в совокупности с западной гендерной политикой разрушают институт семьи, духовность, нравственность.

Конечно, при всей стандартности Деклараций, Обращений участников Съездов на них звучали те или иные инициативы к мировому сообществу. В частности, одной из значимых инициатив Казахстана, поддержанных ООН, стало провозглашение 2010 г. «Международным годом сближения культур». Другое обращение к ООН, озвученное на III Съезде, — инициатива объявить 29 августа, день, когда в 1991 г. Указом Н.Назарбаева был закрыт Семипалатинский ядерный полигон, Всемирным днем отказа от оружия массового уничтожения.

...В 1254 г. в глубине Азии, в столице Монгольского улуса Каракоруме состоялся, пожалуй, первый в истории «форум» представителей трех мировых религий: буддизма, ислама и христианства. Его описание оставил монах Гильом Рубрук. В эпоху крестовых походов соседство кумирен, мечетей, церковей, как и мирный теологический диспут в Орде Мунке-кагана для европейцев было открытием. Замкнутый мир конфессий был враждебен другим и был бичом средневековья. А в это время в Монгольском улусе веротерпимость была законодательно утверждена Чингиз-каганом в «Ясаке»: чингизидам предписывалось покровительствовать всем верованиям, оставаясь при этом тенгрианцами. Кстати, одной из причин распада великой империи и было отступление от Ясака в плане религии и образа жизни: чингизиды стали принимать буддизм, несторианство, ислам и т.д. и переходить на постоянное жительство в города.

Рубрук был послан французским королем Людовиком IX не только для миссионерской и разведывательной цели, но и для установления тайного союза с каганом в борьбе с исламом. Издавна с помощью религии власти владели душами своих подданных и управляли владениями; нередко она была и политическим инструментом в отношениях между странами.

Готово ли казахстанское общество к новой реальности, когда казахский язык станет абсолютно доминирующим? Не приведет ли это к возможной «провинциализации» нашей страны? Как сделать так, чтобы языковая казахизация позволила «снимать сливки» с глобальных интеллектуальных вейний и течений?

Этими вопросами озадачился сооснователь исследовательского центра Данияр Косназаров. В своем посте в «Фейсбуке» он приходит к выводу, что «наступила пора переходить на следующий уровень дискуссии о судьбе казахского языка». Причина, по его словам, лежит на поверхности — «мы на пороге достижения в течение 7-10 лет такого состояния, когда казахский язык установит

КАЗАХСКИЙ АКЦЕНТ. Не доведет ли государственный язык до «провинциализации»?

свое полное доминирование в стране». Поэтому автор уверен, что «пора забыть обо всех комплексах и болячках, противопоставляя казахский язык русскому или какому-то еще языку. Важно деидеологизировать и деполитизировать дискуссию и направить ее в новое русло...».

В этой связи он предлагает: «Уже с сегодняшнего дня надо начинать думать о том, как в такой ситуации продолжать принимать, а самое главное, оставаться восприимчивыми к новым веяниям из разных уголков мира», «готовить инфраструктуру во избежание «провинциализации» Казахстана».

И добавляет: «Мы не должны всем обществом прийти к мнению, что нам одного казахского должно быть достаточно. Не надо обольщаться, думая, что самое главное — прийти к казахоязычному Казахстану. Нет! Надо думать дальше. Нельзя расслабляться».

И тут же призывает заняться поисками ответов на вопросы: «Сможем ли мы напрямую через казахский язык быстро знакомиться с идеями и смыслами «пакетами» передовых мыслителей, философов, ученых, визионеров и стратегов? Получится ли у нас моментально переводить их книги и статьи с английского, китайского и других иностранных языков на родной казахский?» Сам автор далек от того, чтобы ставить точки над I, но более чем откровенно намекает на необходимость изучения английского языка. Насколько реальны и обоснованы высказанные Данияром Косназаровым опасения? Попробуем разобраться.

Канат Нуров, президент научно-образовательного фонда «Аспандау»: «Выход один — все должны учить английский»

— Канат Ильич, сможем ли мы после того, как казахский язык окончательно займет доминиру-

ющие позиции, не оказаться на обочине жизни и сохранить связь с прогрессивными идеями, доступными всему остальному миру?

— А почему нет? Тот же русский и английский не исчезнут из арсенала казахской научной, литературной и иной культурной элиты только потому, что массы вдруг станут говорить на казахском. Кстати, провинцией для Москвы мы были всегда, даже тогда, когда у нас доминировал русский язык. «Провинцией» и останемся, говоря уже на казахском. Зато теперь появляется надежда на то, что эта культурная элита не только сама станет говорить на казахском, но и начнет исполнять запрос казахоязычных масс на перевод передовой зарубежной мысли на государственный язык. Кроме того, объем информации растет по экспоненте в геометрической прогрессии, прежде всего, на английском языке.

Поэтому выход один — все, начиная с ученого и заканчивая официантом или полицейским, должны в достаточной степени освоить английский. Посмотрите на население наиболее развитых стран — шведов, датчан, норвежцев. По уровню владения английским они занимают первые места. Это не случайная корреляция, а результат продуманной образовательной политики.

— Но реально владеющих английским языком казахстанцев единицы...

— Слабое знание английского языка — это часть общей проблемы неэффективного образования. Профильное министерство пытается решить ее, что мы в фонде «Аспандау» как разработчики политики образования «Информационное общество» только приветствуем. Научное мышление — это освобожденное от языковых форм познание мира, оно может облекаться в самые различные языки, в том числе и в казахский. И когда-

нибудь мы обязательно дорастем до этого.

— Данияр Косназаров делает акцент и на другой проблеме — получится ли у нас моментально переводить необходимые нам для развития книги и статьи с английского, китайского и других иностранных языков на казахский?

— Моментально вряд ли получится. Это невозможно, да и нет смысла переводить все. Надо выбирать для переводов только труды, вызвавшие серьезный резонанс в мире, чтобы быть в курсе глобальных трендов. Специалисты должны читать все это в оригинале, а на казахский язык следует переводить только самую важную литературу. Думаю, посредством социального и государственного заказа можно организовать вполне своевременный перевод любой статьи и книги.

— Но казахский язык, как известно, богат своей лексикой и постоянно прирастает новыми терминами. Даже профессионалы не всегда точны в передаче смысловых форм при переводе. Необходимая переводная литература у нас, может быть, и будет появляться, но насколько она окажется качественной?

— Опыт перевода Ауезханом Кодаром моей книги о национальной идее и традициях в Казахстане вполне ясно показал мне, что наш проект по модернизации казахского языка «Intil» не может обойтись без участия в нем русскоязычной и англоязычной частей казахов. Их представления позволяют упорядочить казахский язык с точки зрения интеграции его в глобальный научный, художественный, правовой и иной терминологический оборот. Например, понятие «нация» в моей книге мы с Ауезханом перевели как «Ұлт», а «национальность», «народность» — как «Ел».

Для этнологии на казахском языке это очень важная топология таксономических уровней в формировании этносов.

Отсюда следует, что «Ру» — это, скорее, племя, а не род, если исходить из точного смысла данного слова. Под понятие кровнородственного рода больше подходит казахский термин «тайпа». Точно такие же проблемы существуют и в философии. Скажем, в казахском языке есть возможность различать понятия сущности и содержания, но в наших словарях слово «мән», которое надо переводить как «суть, сущность», и слово «мазмұн», которое надо отдельно переводить как «материал, содержание», даются одной строчкой.

Массовому менталитету неинтересны философские категориальные пары как инструменты мышления. Когда все будут говорить на казахском, элите придется упорядочить использование казахского лексикона для перевода русскоязычной, англоязычной научной и иной литературы на казахский язык. Мне как-то подарили книгу известного литературоведа Айкина Нуркатова «Идея және образ», изданную в 1962 году. Получается, слова «образ» и «идея» до сих пор не переведены на казахский язык, хотя лексема «образ» могла бы быть передана как «бейне» (если, конечно, я имею право рассуждать об этом). Уверен, что возможности контекстного перевода для всех слов есть, и для этого не надо придумывать новые слова — достаточно массам реально начать разговаривать на казахском, и он сам упорядочится благодаря творчеству культурной элиты.

— Автор поста задается вопросом: «Как сделать так, чтобы благодаря казахскому языку познавать дальше окружающий мир и «снимать сливки» с глобальных интеллектуальных вейний и течений?» У вас есть на него ответ?

— Ничего для этого делать не надо, казахский язык — тот образ мышления, который помогает познавать этот мир особым,

специфическим способом. Он сам есть целый мир. Давайте вместе изучать его и модернизировать посредством коллективного творчества масс, которое, как хорошо сказал один из членов правления нашего фонда Мухтар Идрисов в предисловии к Интернет-проекту In-til.org, будет выражаться каждым из нас на персональном уровне научных, художественных и иных культурных достижений.

Даурен Бабамуратов, председатель республиканского движения «Болашак»: «Мы никогда не отстанем от развитого мира и всегда будем воспринимать его через наш язык»

— Даурен, вам есть что возразить автору поста?

— Лет 20 назад, когда страна полностью ощутила уход в небытие СССР и перешла на рыночные рельсы, мы плавно встали на путь глобализации. Именно тогда пришли новые слова, понятия, и все они были на заморских языках. И встал вопрос: а как завтра интегрируется в это пространство казахский язык, если даже русский захлебывается, переваривая новые понятия? Но с тех пор казахский язык сделал колоссальный скачок в своем развитии. Мы издали миллионы книг, выпустили тысячи телепередач на все темы, какие только есть, перевели всех значимых мыслителей и философов, написали законы и правила, создали свой шоу-бизнес. И все это на казахском языке. Здесь примечателен один момент.

Недавно, будучи за рубежом, мы общались с бывшим чиновником — нашим соотечественником, который уже лет двадцать проживает за пределами страны. Так вот, он не переставал удивляться тому, что в Казахстане на всех уровнях, в том числе и в среде политических экспертов, заговорили на казахском языке. По его словам, еще недавно это трудно было представить.

— То есть, английский приветствуется, но необязателен? Справимся своими силами?

— Я согласен с тем, что нам надо массово осваивать английский язык. Но тут уже и рекламы не надо. Я точно знаю, что через 7-8 лет все выпускники алматинских школ будут, как минимум сносно разговаривать на нем. Что же касается ситуации в целом, то развитие любого языка — процесс живой и безостановочной, и казахский не является исключением. Помню, в 1990-х на все заявления относительно самодостаточности казахского языка парировали вопросом: «А как вы будете переводить название деталей автомобилей?»

И зачастую ответа на него не было. Но вот буквально полгода назад журналист Олжас Окас создал канал на YouTube и начал на казахском языке сравнивать автомобили, их характеристики и особенности. За пару месяцев он набрал 50 тысяч подписчиков, и его пригласили в команду «Колеса.Кз». Так что, думаю, самое главное — это политическая воля, достаточные суммы средств, выделяемые на развитие казахского языка, полноценное образование на нем. И в таком случае мы уже никогда не отстанем от развитого мира и всегда будем его воспринимать через наш язык.

Юлия КИСТКИНА
(в сокращении)
camonitor.kz

Эксперт: «Получая китайские кредиты, нужно четко осознавать, что их придется возвращать»

Экономическая инициатива Китая по выстраиванию цепочки производств вдоль Шелкового пути содержит как минимум пять острых вопросов, из-за которых уже сейчас с ее продвижением начались проблемы.

Главный научный сотрудник Казахстанского института стратегических исследований при президенте Казахстана Константин Сыроежкин считает, что экономическая инициатива Китая по выстраиванию цепочки производств вдоль Шелкового пути содержит как минимум пять острых вопросов, из-за которых уже сейчас с ее продвижением начались проблемы. Главный из них – страны-участницы начинают понимать, что КНР не занимается благотворительностью.

В ходе Тяньшанского форума Великого Шелкового пути большинство участников китайской инициативы предпочитали говорить об ее очевидных успехах: за пять лет реализации Китай, как инициатор «Одного пояса», так или иначе вовлек в его орбиту 100 стран мира, подписав с ними соглашения о сотрудничестве в рамках своей инициативы. Более того, Китай «вбухал» в экономики этих подписантов более \$60 млрд, увеличив свой товароборот с ними до \$5 трлн. А количество новых рабочих мест на открывшихся вдоль Шелкового пути производствах зашкалило за 200 тысяч.

В Пекине постоянно подчеркивают, что инициатива «Один пояс – один путь» появилась как нельзя вовремя: именно сейчас, когда по всему миру разворачиваются торговые войны и процветает протекционизм. А начавшийся внутри стран-участниц взаиморасчет в национальных валютах помогает сглаживать курсовые скачки, которые наблюдаются практически во всех развивающихся экономиках мира. Наконец, сопряжение «Одного пояса – Одного пути» с национальными стратегиями вроде казахстанской новой экономической политики «Нурлы Жол» дает синергетический эффект для экономик обеих сторон. И теперь речь идет уже не о распространении инициативы на большее количество стран, а о ее качественном улучшении на уже охваченном ею пространстве.

КАБАЛА БЕЗ ПИАРА

Константин Сыроежкин

Однако это самое качественное улучшение едва ли возможно без разрешения целого ряда вопросов, которые уже сейчас стоят перед инициаторами и участниками китайского проекта. Главный научный сотрудник Казахстанского института стратегических исследований при президенте Казахстана Константин Сыроежкин насчитал их как минимум пять, о проблемах «Одного пояса» никто не хочет говорить вслух. А когда проблемы не признаются, они неизбежно усугубляются.

«Для меня, например, странно, почему до сих пор не поднят вопрос, в том числе и в Китае, о пиар-сопровождении реализуемых проектов, об их маркетинговых исследованиях, которые бы показали эффективность или неэффективность, нельзя же постоянно закапывать деньги в песок, – говорит г-н Сыроежкин. – При этом и в странах-участницах, и особенно в Китае, мозговых центров, в названии которых содержится термин «пояс и путь», штук 200, наверное. Только в Казахстане я пять таких центров знаю. И никто не ставит вопрос – а в чем угроза, в чем риски, почему тот или иной проект не реализуется? Я считаю, что это не совсем верно», – заметил он.

Впрочем, по его словам, основной вызов инициативы связан вовсе не с нежеланием озвучивать ее проблемы: западные критики «Одного пояса» в первую очередь акцентируют внимание на возможности попадания стран Юго-Восточной и Центральной Азии в долговую зависимость от Китая. И это чревато проблемами не только для Таджикистана и Кыргызстана, которые, по оценке эксперта, не в состоянии не только оплачивать взятые кредиты, но и обслуживать долг, но и для самого Пекина. Потому что залоговое обеспечение вложенных в инициативу средств в этих стран явно не покрывает все риски – и тут представитель КИСИ убежден: Китай уже сейчас должен во всеуслышание заявить о главной цели своей инициативы, которая расходится с заявляемой доктриной «Один пояс» полезен всему миру».

«Я считаю, что давно пора открыто сказать, что инициатива «Пояс и путь» – это не благотворительный проект, главная ее задача – это поддержка китайской экономики и развитие западных

регионов Китая, – считает г-н Сыроежкин. – Для всех остальных участников здесь никакого альтруизма быть не должно и, получая китайские кредиты, нужно четко осознавать, что их рано или поздно придется возвращать», – добавляет он.

Махатхир Мохаммад

Отметим, что после возвращения на пост премьер-министра Малайзии Махатхира Мохаммада эта страна уже отказалась от нескольких проектов в рамках инициативы, в том числе – от строительства железнодорожной линии стоимостью \$20 млрд: новый старый премьер Малайзии посчитал, что стоимость проекта завышена

в несколько раз. То есть проблема, о которой говорит казахстанский эксперт – чем та или иная страна будет рассчитываться в перспективе за эти проекты и как будет вести себя Китай, требуя возврата денег, уже становится очевидной на национальных уровнях. О ней пока не говорят во всеуслышание, но она уже находит свое подтверждение в виде отказов от предлагаемых Пекином проектов.

ПЕКИН НЕ С ТЕМИ ДОГОВАРИВАЕТСЯ?

Еще одна группа проблем – это явное наличие политической нагрузки в подписанных контрактах: дело в том, что Китай, при их подписании, ориентируется на своих проверенных партнеров – на старых лидеров. И тут заложен уже риск политический: в случае смены руководства той или иной страны проекты могут быть признаны нецелесообразными, и вложенные в них средства окажутся под угрозой.

«О чем свидетельствуют те проблемы, о которых говорилось выше? С одной стороны, они говорят о высоком уровне коррупционной составляющей в проектах, реализуемых на китайские кредиты, а с другой – о недостаточной проектной подготовке технико-экономических обоснований этих проектов, – говорит эксперт. – Вопрос – нужно ли обвинять в этом Китай? Ответ – нет, потому что борьба с коррупцией и контроль за качеством реализуемых инвестпроектов – это ответственность национальных правительств. Китай дает только деньги и предлагает – ребята, давайте либо участвуйте, либо не участвуйте», – добавляет он.

Вот в чем Китай отчасти можно обвинить, так это в непрозрачности условий сделок: во всяком случае,

ни в Китае, ни в странах-участницах инициативы открытых данных по этим контрактам нет. А любая закрытость ведет к различным домыслам и к фобиям, что также бьет по эффективности проектов. Хотя бы потому, что их реализация вызывает чувство отторжения у населения, которое не знает ответов на вопрос: кто и как за эти проекты будет рассчитываться.

ПОЯСУ СТОИТ РАСШИРИТЬ ГРАНИЦЫ

Отметим, что российские эксперты давно критикуют отсутствие критериев эффективности реализации проектов «Одного пояса», а главное – критериев, по которым двусторонние договоренности можно отнести к проектам, реализуемым именно в рамках инициативы. Константин Сыроежкин заявляет, что солидарен с российскими коллегами в этих претензиях.

«Яркий пример – прошедший накануне в Пекине форум, посвященный инициативе, и принятая по его итогам бумага, реестр проектов. Туда включено все – все, что было сделано до инициативы, что будет сделано и что есть, это, с моей точки зрения, тоже не совсем правильно, нужно определиться с какими-то критериями», – отмечает он.

Ну и, наконец, по его мнению, участники «Одного пояса – Одного пути» не должны запереться в своих границах и им уже сейчас надо определяться, как они могли бы встроить в схему проекта участие глобальных игроков мирового рынка – США, Евросоюза и России.

«Почему Россия немного отошла в сторону – она не видит себя в этом проекте, просто не видит, поэтому нужно подумать и над этим тоже, – убежден представитель КИСИ. – И наконец, еще одна проблема связана с изменением отношения к инициативе со стороны Запада. Еще два года назад те же США, Европа готовы были участвовать в «Одном поясе», сейчас там началась критика инициативы. Почему? Вопрос риторический – торговая война с Китаем, все ясно. То есть надо задуматься, сосредоточиться на аналитических исследованиях, потому что сама инициатива интересна, и если ее нормально реализовывать, то она принесет всем государствам только плюсы», – считает г-н Сыроежкин...

Знание своих предков – Жеті ата – одна из самых древних и обязательных традиций казахского народа. Каждый человек должен знать своих предков как минимум до седьмого колена. К счастью, казахи знают о них намного больше.

Это подтверждается многими книгами «шежіре» – родословными казахских родов. Среди народа и в настоящее время бытуют смысловые пословицы. Например: «Жеті атасын білген ұл – жеті жұрттың қамын жер» (Кто знает своих семерых предков, тот живет в заботе о благоденствии семи стран), «Жеті атасын білмеген – жетімдіктің белгісі» (Если человек не знает семь имен своих предков, значит он сирота).

Незыблемая традиция казахов

ЖЕТІ АТА

МУДРЫЕ НАБЛЮДЕНИЯ

Когда появилась традиция «Жеті ата», трудно сказать. Но, несомненно, одно – традиция эта очень стара.

Предки казахов еще в древности поняли, к каким тяжелым последствиям приводит кровосмешение, и приняли необходимые меры.

В истории человечества примеров кровосмешения много. Например, в Древнем Египте, который считается страной великой цивилизации, бытовала законная традиция женитьбы между родственниками. Известно, что Клеопатра, последняя царица из рода фараонов Птолемея, подчинившись традиции предков, в 18 лет вышла замуж за своего брата. По утверждению ученых, именно это и привело к исчезновению рода.

Со временем наука подтвердила, что в этом вопросе казхи оказались правы. О разных группах крови европейские ученые узнали в 1906 году, а в США аналогичное открытие было сделано в 1910.

Ученый Халел Аргынбаев в книге «Қазак халқындағы семья мен неке» (Семья и брак в казахском народе) объясняет, что брак между парнем и девушкой из одного рода может иметь очень тяжелые последствия. «Кровосмешение может привести к бесплодию или появлению разных неизлечимых болезней у детей».

Взрослые старались не допускать подобного и уберегали своих детей. В дошедшем до нас

древнем своде законов «Жеті жарғы» (Семь сводов) говорится, что представителям одного рода строго запрещается жениться. За нарушения закона казнили.

НЕЛЕПЫЙ СЛУЧАЙ В ИСТОРИИ

В истории известен случай, который получил название «Қалқаман және Мамыр оқиғасы» (История Калкамана и Мамыр). Предположительно, история имела место быть в 17-18 веках.

Молодой джигит Калкаман и девушка Мамыр из одного рода влюбились. Однажды ночью юноша украл девушку с ее согласия. Узнав об этом, все родичи осудили нелепый поступок молодых.

Кокенай, брат девушки, решил убить обоих, но не нашел спрятавшихся возлюбленных. Через некоторое время Мамыр решила навестить родственников в надежде, что те ее простят. Когда она приблизилась к аулу, Кокенай выстрелом из лука убил сестру.

После этого он объявил, что не успокоится до тех пор, пока не убьет и Калкамана. Чтобы осудить нелепый поступок для всего рода историю, старейшины приняли решение: Калкаман должен проскакать перед Кокенаем на определенном расстоянии и если выстрел окажется смертельным, так тому и быть. Если же Кокенай промахнется, на этом все и закончится. Стрела Кокеная попала в луку седла Калкамана и тот остается жив.

После этого случая Калкаман перекочевал далеко из родных мест.

Как писал Сабит Муканулы, местность Калкаман близ Алматы и есть то самое место, куда перекочевал юноша.

НЕЗЫБЛЕМОЕ ПРАВИЛО

Каждый казах считает своим долгом давать детям знания о своих предках и помнить их имена. Знание «Жеті ата» культивировалось в казахском обществе, об этом написаны ученые труды, это подтверждают и многие казахские писатели.

Бауржан Момышулы в автобиографической книге «Наша семья» вспоминает: «Отец учил меня нашей родословной.

– Чей ты сын? – спрашивал он.

– Я сын Момыша, – отвечал я.

– Момыш чей сын?

– Момыш – сын Имаша.

И так до седьмого колена...

Гости всегда считали своим долгом интересоваться моими познаниями, спрашивали мое имя, а затем имена всех прародителей до седьмого колена».

Знание «Жеті ата» среди казахов считается незыблемым правилом и в настоящее время.

Общественность знает Жумата Шанина как великого человека и отца театрального искусства Казахстана. В начале прошлого века он был репрессирован по ложному обвинению и реабилитирован лишь в 1958 году.

Недавно автор познакомился с Жанат Шаниной – внучкой Жумата Шанина, которая живет в Алматы. Она поведала имена своих предков: Арғын, Қодан, Дайыр кожа (Ақжол), Мейрамсопы, Қаржас, Бегім, Сатылған, Танат, Атанбек, Қоғамберді, Томаш, Шана, Тұрғынбай, Жұмат, Қасымхан.

Болат, брат Жанат Касымханқызы, тоже живет в Алматы. У Болата Касымханулы есть сын Сержан и двое внуков – Тимур и Дамир.

Традиция «Жеті ата» – одна из самых долговечных казахских традиций. И таковой духовной ценностью она будет всегда.

Больше чем дружба – обычай «тамыр болу»

К дружбе у казахов всегда было особое отношение. Существует даже обычай «тамыр болу», когда тамыр больше, чем друг, он – побратим.

Слово «тамыр» полисеманлично: корень, вена, артерия. Иносказательно этим словом казахи обозначали близость дружбы. Тамыр с тамыром должен был делиться всем, что у него было, при необходимости даже своим состоянием, и, конечно же, всегда оказывать помощь.

Революционер Адольф Янушкевич, сосланный в казахские степи, в 1846 году записал в своем дневнике диалог русского офицера по имени Виктор, которого казахи звали «пулкундук» (полковник).

– Вы слышали о Якубе, сыне хана Нуралы?

– О, кто же его не знает в нашей Орде? – отозвалось несколько голосов.

– Так вот, – продолжал Виктор, – в молодости, когда судьба забросила меня в степи Малой Орды, я познакомился с Якубом. Было ему в то время около 60 лет. Он очень любил меня и называл своим тамыром. Жили мы как братья: что его – то мое, что мое – то его.

ОТДАТЬ ЖИЗНЬ ЗА ПОБРАТИМА

Одним словом, тамыр – это побратимство. Если друг женил или выдавал замуж своих детей, тамыр принимал в этом участие наравне с близкими родственниками.

Побратим вносил свою лепту в калым за невесту сына своего тамыра. Ни одна из сторон жизни не обходилась без участия тамыра. Тамыр всегда приходил первым на помощь в тяжелую минуту и был готов отдать жизнь за своего друга.

Приезд тамыра всегда был радостным событием. По этому поводу организовывался большой той: готовили много угощений, приглашали музыкантов и акынов, чтобы те украсили приезд тамыра песнями и стихами.

Дмитрий Иванов, чья книга о

казахах была выпущена в 1914 году, перевел слово «тамыр» как «друг»: «Я встал и подошел к всадникам».

– Куда вы собрались так рано? – обратился я к одной красивой девушке в бархатном малиновом халате и меховой шапочке с пучком совиных перьев на тулье.

– А ты кто такой? – бойко возразила она вместо ответа, но другая пояснила: «Тюре приехал вчера ночью, с ним еще какой-то тамыр дедушки Доспая. У него они и ужинали, и ночевали. Из Торгая говорят, приехали».

Девушки собрались в гости в соседний аул – там сегодня вечером предстоит большой праздник, приглашены даже какие-то музыканты и улентчи (өлең – стихи). Будет весело».

БЕЗ ВОЗРАЖЕНИЙ

Становились тамырами естественно, это было само собой разумеющееся дело и результат долгой дружбы. Джигит мог обратиться к своему другу, называя его «тамыр». Если возражения не следовало, считалось, что отныне они тамыры.

Бывало и так, что один из друзей открыто предлагал другому

стать тамырами, это подкреплялось взаимными дорогими подарками.

Такое побратимство случилось и между знаменитым казахским политическим деятелем, поэтом Миржакипом Дулатулы и известным казахским артистом театра и кино Калибеком Куанышбайулы.

В своих воспоминаниях Гульнар, дочь М. Дулатулы пишет: «В 1925 году, когда у Миржакипа родился младший сын Алибек, пришел Калибек Куанышбайулы со словами: «Хочу быть тамыром с Миржакипом». Он подарил нож, выкованный по такому случаю. По казахской традиции друг мог получить в подарок все, что пожелает. Я не знаю, каким был ответный подарок, но в таких случаях мой отец не скупился и в ответ всегда старался преподнести подарок более дорогой, чем получил. Рукоять того ножа была инкрустирована чистым серебром, а ножны сделаны из кожи и украшены казахским орнаментом «қошқар мүйіз» (бараньи рога), которые олицетворяли достаток. Отец всегда носил его, когда выходил на охоту».

ТАМЫР – НЕ ТОЛЬКО КАЗАХ

Тамырами могли стать представители разных национальностей. Такая дружба отражена в художественном фильме «Выстрел на перевале» по произведению Мухтара Ауэзова «Қараш-Қараш», где главного героя блестяще сыграл великий кыргызский актер Суйменкул Чокморов.

Я с детства знал, что у моего дяди Жамалхана Батырбекулы, всю жизнь прожившего в ауле, есть тамыр – узбек из Шымкента. На всех празднествах дяди он был желанным гостем и пользовался особым почетом. Их дети были друг другу словно двоюродные братья и сестры – дружба отцов перешла и к ним. А прекрасный обычай «тамыр болу» существует и поныне.

ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫНЫҢ ҚАРА НАРЫ ҚҰЛАДЫ

Алаш қауымы ғазиз перзентінен айырылды. Белгілі мемлекет және қоғам қайраткері, көрнекті жазушы Шерхан Мұртаза сексен жетіге қараған жасында дүниеден озды.

Ол 1932 жылы 28-қыркүйекте Жамбыл облысы, Жуалы ауданы, Мыңбұлақ мекенінде туған.

1955 жылы М.В.Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университетінің журналистика факультетін бітірген.

«Лениншіл жас» (қазіргі «Жас Алаш») газетінің, «Социалистік Қазақстан» (қазіргі «Егемен Қазақстан») газетінің тілшісі, әдеби қызметкері болды. 1963-1970 ж.ж. «Лениншіл жас» газетінің редакторы.

Содан кейінгі уақытта «Жазушы» баспасының, «Жалын» альманахының, «Жұлдыз» журналының бас редакторы, Қазақстан Жазушылар одағы басқармасының екінші хатшысы, «Қазақ әдебиеті» газетінің бас редакторы әрі Қазақстан Жазушылар одағы басқармасының хатшысы.

1989-1992 ж.ж. «Егемен Қазақстан» газетінің бас редакторы, 1992-1994 ж.ж. Қазақстан Республикасы мемлекеттік телерадио компаниясының төрағасы болып істеді. ҚР Парламентінің Мәжіліс депутаты болған.

Жазушының әр жылдары «Табылған теңіз» (1963), «Белгісіз солдаттың баласы» (1969), «Ахмет-жаннның анты» (1973), «Мылтықсыз майдан» (1977) повестері, «41-жылғы келіншек» (1972), «Интернат наны» (1974) әңгімелері, «Қара маржан» (1977), бес кітаптан тұратын «Қызыл жебе», «Ай мен Айша» (1999) романдары, шығармаларының төрт томдығы

(1990-2000), шығармаларының 6 томдығы, тандамалы шығармаларының 7 томдығы, «Елім, саған айтам, ел басы, сен де тыңда» (К.Смайыловпен бірге) (1998), «Бір кем дүние» (2008) кітаптары жарық көрген.

Оның шығармалары КСРО халықтары мен шетел тілдеріне аударылған.

Қазақ тіліне Г.Х.Андерсеннің әңгімелерін, венгр халық ертегілерін, Ш.Айтматовтың «Ботагөз», «Қош бол, Гүлсары», «Теңіз жағалай жүрген тарғыл төбет», «Боранды бекет» туындыларын; Мұстай Кәрімнің «Біздің үйдің қуанышы» повесін, Э.Эрскиннің «Марыкчан балалары» романын, Л.Лагиннің «Хоттабыч қарт» повесін тәржімалады. «Әзиза» пьесасы Мәдениет және ақпарат министрлігінің грантын жеңіп алды.

«Қара маржан» романы үшін 1978 жылы Қазақ КСР Мемлекеттік сыйлығын алды. Қазақ КСР-нің Еңбек сіңірген мәдениет қызметкері, Қазақстанның Халық жазушысы. Қырғыз республикасының халық ақыны. «Құрмет белгісі», «Отан» (1999) ордендерімен, медальдармен марапатталған. ПЕН-клуб сыйлығының иегері (2003).

Халық жазушысы Шерхан Мұртазамен қоштасу рәсімі Алматыда Әуезов атындағы академиялық драма театрында өтті.

Қоштасуға марқұмның туыстары, ақын-жазушылар, зиялы қауым өкілдері, әкімдер мен министрлер, парламент депутаттары қатысты. Жиында Мәдениет және спорт министрі Арыстанбек

Мұхамедидұлы Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың ауыр қазаға байланысты көңіл айту жеделхатын оқып берді. Онда: «Шерхан Мұртаза бүкіл ғұмырын төл әдебиетіміз бен мәдениетіміздің дамуына арнаған біртуар азамат, қазақтың мұнын мұндап, жоғын жоқтаған нар тұлғалы қаламгер, қарымды қоғам қайраткері болды. Ұлт руханиятында өзіндік қолтаңбасы бар заңғар жазушы соңына мол мұра, өрісті өнеге қалдырды. Шерхан Мұртаза қазақ журналистерінің бірнеше буынын тәрбиелеген ұлттық баспасөздің биік бәйтерегі еді. Қашан да әділдік пен ақиқаттың алдаспаны болғаны үшін қара сөздің зергері, шындықтың шырақшысы атанған Шерхан Мұртазаны халқы «Шераған» деп қадір тұтты. Сонау Теміртаудағы еңбек жолымның тікелей куәсі болған ол Тәуелсіз мемлекеттің іргесін қалаған жылдарда да жанымда жүріп, елді ілгерілету ісіне зор үлес қосты. Шерхан Мұртазаның қазақ руханиятындағы орны мен жарқын бейнесі ешқашан ұмытылмайды деп сенемін», — делінген.

Сондай-ақ, қаралы жиында Алматы қаласының әкімі Бауыржан Байбек, Жамбыл облысының әкімі Асқар Мырзахметов, Энергетика министрі Қанат Бозымбаев, Мәжіліс депутаты Сауытбек Әбдірахманұлы, ақын, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты Нұрлан Оразалин, академик Оразалы Сәбден сөз сөйледі.

Ұлттың ғазиз ұлы Кеңсайдан сая тапты. Қайталанбас қаламгердің екінші өмірі, мәңгілік ғұмыры бас-талды.

ҚОШ БОЛ, ШЕР-АҒАМ!

— Елі үшін еселі еңбек еткен осындай тұлғалардың қазасы әрбіріміздің қабырғамызды қайыстырғаны сөзсіз. Шерхан Мұртаза қаншама ұлы тұлғаларды танытты, «Қызыл жебесін» жазды. Ең алғашқы «Табылған теңіз» атты повесінен бастап, «Ай мен Айшасының» аралығында қаншама үлкен шығармаларды дүниеге алып келді. Тәуелсіз мемлекетіміздің дамуына айрықша үлес қосты. Өзінің өмірі

де сәл мұңлылау болды. Шындықты айтып шырылдаған Шер-Ағам әділдіктің ақ семсері болды.

Қош бол, Шер-Ағам! Сізді халқыңыз ешқашан ұқмытпайды. Сіз халқыңызбен бірге жасай бересіз. Жатқан жеріңіз жайлы, топырағыңыз торқа болсын!

Дулат ИСАБЕКОВ,
жазушы, ҚР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты

АҚИҚАТТЫҢ АЛДАСПАНЫ ЕДІ

— Сұмжал Алаштың аяулы перзенті, абыз ақсақал, қазақ әдебиетінің қайталанбас қайраткері, қазақтың ұлы қаламгері Шерхан Мұртазаны ортамыздан алып кетті. Қазақ әдебиетінің көрнекті өкілі, жазушы, ақиқаттың алдаспаны, шындықтың шырақшысы атанған ҚР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты Шерхан Мұртаза сексен жеті жасқа қараған шағында дүниеден өтті. Алып жүрек тоқтады, асау толқын тыншыды. Қазақтың жүрегі қан жылап, теңселіп тұр. Шераға өз ғұмырын тұтастай жұртына арнады. Шырылдаған

шындық үшін жанын шүберекке түйіп тұрып шайқасты. Ақиқат үшін арыстандай арпалысты. «Айыр тіл жыланда ғана болады, ал адамның тілі — біреу ғана» деп туған тіліміздің мәртебесі үшін күресті. Жерді сату — ананы сатумен тең деп, туған жерінің тұтастығы үшін тартысты. «Рухы мен намысы сөнген ел — өлген ел» деп ұрпақтың рухын оятты. «Тәуелсіздіктің дәмі тәтті, жолы қатты» деп егемендігімізді бекітуге бел буып кірісті. «Елбасы біреу, қалғанымыз тіреу болуымыз керек» деп еліміздің болашағы үшін көкбайрақтың

астында тізе қосып бірігуіміз керектігін қадап айтты. Ақиқаттың алдаспаны, шындықтың шырақшысы болған қаламгердің өлмес шығармалары ұрпаққа мирас болып қалды. Күндей күркіреген күш-қуаты, мұқалмаған жігері, арқыраған айбары, найзағайдай жарқылдаған намысы қалды.

Ұлықбек ЕСДӘУЛЕТ,
ақын, ҚР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, Қазақстан Жазушылар одағы басқармасының төрағасы

АРЫСТАН

...Бөриден—
Бөрілінің байрағынан,
Ата жау сескенетін айбарынан!
Жасынның Оты лаулап тұрушы еді, —
Шағылған Күнге Алтын Айдарынан...

Хош, Қараорманымның Арыстаны!
(Алаштың кай жауымен алыспады?).
Келмеске о да кетіп, енді бізге
Заманы Арыстанның алыстады...

Қоян да, түлкі де енді би болады.
Біздің ми сол не айтса иланады.
... Арыстан гүрілдейді түсімізде,
Ол — бізді ит пен құсқа кимағаны.

Көз жасы омырауда тарамдалған, —
Әкең де қалған өстіп, анаң қалған;
Алаштың арыстары кеткен кезде,
Осындай алмағайып заман болған.

Заманы Арыстардың алыстады,
Жағымыз, қол да тұр ма қарысқалы?
Қараорман қалды бізде күніреніп,
Қайтейін, жоқ кой, бірақ, Арыстаны?!

Серік АҚСҰНҚАРҰЛЫ,
ақын, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері

Республикалық «Қазақ үні» газеті біртуар дарын, Халық жазушысы Шерхан Мұртазаның туған-туыстарына қайғыға ортақтасып, көңіл айтады.

ӘЗІЛ-ШЫНЫ АРАЛАС

Бір күні бір кісі дүкеннен Iphone телефонын сатып алыпты (ол кезде жаңадан шыққан кезі болатын), ұялы телефонды джинсиының артқы қалтасына салып, жолға шығып такси ұстап тұрса, такси тоқтаған ғой. Артқы есігін ашып отыра қалса, бір нәрсе - қырт ете қалыпты. Сүйтсе, әлгі кісі қолын жайып: «Я Алла, қырт ете қалған омыртқам болса екен» деген екен...

Астанадан Алматыға қатынайтын ұшақта бір кісі жанында отырған әйелге көп білетіндігін паш ете отырады. Көп білетіндігін көрсетем деп, мақтанудың ырқына кіріп кеткендігі соншалық, бірде жанындағы әйелге ойын ойнауды ұсынады.

- Сізге сұрақ қоямын, жауабын таппасаңыз маған 500 теңге бересіз, содан кейін сіз сұрақ қоясыз мен жауабын таппасам сізге 5000 теңге беремін, - дейді. Әлгі әйел келіседі.

- Ай мен жер арасындағы қашықтық қанша шақырым? - дейді.

Әйел үндеместен әмиянынан 500 теңге шығарып береді. Енді сұрақ қою кезегі әйелге келеді.
- Тауға 3 аяқпен өрмелеп шығып, 4 аяқпен жерге түсетін не? - дейді. Әлгі кісі ары ойланып, бері ойланып, таба алмайды. Әмиянынан 5000 теңге шығарып береді. Әйел ақшаны әмиянына салып жатқанда, әлгі кісі:

- Жаңағы сұрақтың жауабы не? - дейді. Әйел тағы да үндеместен әлгі кісіге 500 теңге беріпті.

Құлағына сырға таққан, шашы ұзын жас жігіт автобұсқа мінеді. Артында тұрған қарт әже:
- Қызым шетке тұрасың ба, өтіп кетейін, - дейді. Әлгі жігіт:
- Апа, мен қыз емеспін! - дейді.
Кәрі апаның сол сәттегі сөзі автобұсғаларды ду күлкіге қалдырған екен:
- Ойбуй, байғұс-ау, жастайыңнан жесір қалғанбысың?! - деген екен.

Бір күні жануартану пәнінің мұғалімі оқушыларға сұрақ қояды.
- Африкада мекендейтін 5 жануарды атаңдар! - депті.
Сонда бір бала атып тұрып:
- Екі піл, үш жираф, - деген екен.

Робин ...	Рад (ойын)	...мынау	Комар (көрсеткіш)	Иба (сән)	Ақу	Март Арт	...
Анна ...	Сұлтан (қас)	Шоя дөрі	Шошақ (сән)	Дық ...	Төлген зат	Жүйке (орыс)	Трактор (орыс)	Көлің марша	Чарль ...
Айкөз ... (дәстүр)	Қаір	Тор (сән)	Ант те, па, ле	Улы жылан	Ақбөке	ДСП емес	Таңба (сән)	Алтын ауыздығы
Мол	Сұлу (сән)	Тағын	Лаузын	Малдың сауыры	Шымтепе	... ата
...	Иөөн	... Курасан	Түрік инициалы	Ыбата (сән)
Жазыны желі	Гео-к-фигура	Көне Рим тыны	Дүрыс	Арман қалымы	Арыстан (орыс)	Улы бока	Мәжелеп жарнасы	Винтер серігі	Шам
... мар-жап ой	Нәжәк	Телеарна	Жырғым (орыс)	Өзат
Шын (қаз)	Төріс емес	Қасқыр	Қалпын, қыран	Төрібе	Аяқ (сән)
...	Көп жасы	Ерлік емес	Ресей көлігі	...	В.Б.С.г.	Транзит баян	Торғузақ	Рак-медови	...
Арафат	Жуқа қаирақ
Оте (сән)	Усы қызым	Бір керсетілген басы	Балам ер
Жақ ... Кусто	...	Шына (сән)	Жан мен
Мана Трэйлер	Саман жаңа қызы
...	Ван ...	Сал сөзі	Оқушы	Көлің (сән)	Аман-ай ағам
Бүгін емес	Абрума (орыс)	Флуид есімі
Ойр (сән)	Ақ жұлдыз
...	Шошаран (орыс)	Паш ...	Неміс фаязі	Пері	Ойын бәзімі (орыс)	Қазік қаласы	Катер алу	Жеті күр	...
...	Калың	Украин жолдасы
...	Қағам	Қап қызық алу	Тараман деген қызы	Көсу жұрты	Дон (сән)	...	Ботаника жоб	Мұрағат (орыс)	...
Рет (сән)	...	Қырық қалымы	Туғын (орыс)	Қызылдан қарт	...
...	Африкалық желі	Юпитер серігі	Айымақ (сән)	Қуя күт	Сот қаласы	Грек құдайы
...	Орфидт (қаз)	Шер

Дайындаған: Қажымұқан ҒАБДІЛЛА

№39 санда шыққан сөзжұмбақтың жауабы

Б	Т	Е	С	Д	Ж	Н	И	А
Т	Р	К	О	Т	А	Ж	И	О
Э	Ж	І	П	Ұ	М	Ы	Т	А
Д	А	Т	Д	А	Н	А	П	Ғ
К	Л	А	Қ	А	Х	А	О	С
Р	Ш	А	Қ	Ы	Р	Ы	М	А
А	А	Н	И	Т	А	Ұ	Т	У
Ж	А	Я	М	А	Д	Р	Н	Д
Х	О	У	Н	И	Л	О	Ұ	Т
Л	Д	А	О	С	И	З	М	Н
Б	Т	А	Қ	К	Б	Е	Н	К
А	М	Л	Н	Д	Т	Е	Т	Е
Ң	А	Ғ	А	Л	И	Ө	Т	Е
Б	А	Л	А	К	А	Н	Т	Р
Г	А	Л	И	Б	Т	А	Қ	А
И	М	А	Е	Л	І	С	А	Ғ
Д	А	Н	К	А	Р	А	Т	У

Ұшақ терезелері неге сопақ?

Қандай ұшақ көрсек те, барлығының терезесі сопақ формада жасалған. Бұл – 60 жыл бұрынғы тәжірибенің нәтижесі. Содан бері ұшаққа иллюминаторлар сопақ немесе домалақ етіп орнатылады.

Алғашқы ұшақтардың терезелері төрт бұрышты болғаны мәлім. Инженерлер еш күдіксіз стандартты әйнектерді орната бастады. Бұл жолаушылар тасымалдайтын түрлі жаңа ұшақтар шығып жатқан 1950 жылдар болатын. Көппен бірге De Havilland атты ағылшын компаниясы да «Комета» лайнерін жасап шықты. «Комета» ұшағы сол уақыттағы техникалық қабілеті мықты лайнер болды. Алайда 1954 жылы ұшақ апатқа ұшырап, 56 адам қаза тапты.

Инженерлер апат себебін анықтаймыз деп түрлі тәжірибе жасады. Сынақтар арқасында апат төрт бұрышты иллюминаторлар кесірінен болғаны анықталып, ұшақ жасайтын

бүкіл компания жаппай сопақ терезелерге көше бастады.

ТӨРТ БҰРЫШТЫ ТЕРЕЗЕЛЕР АПАТҚА ҚАЛАЙ СЕБЕП БОЛДЫ?

Ұшақ құрылымындағы тік, сүйір бұрышты бөлшектер әуеге көтерілгенде жарылуға дайын тұрады. Себебі жоғары қысым кезінде 90 градус бұрыштар жарылуға бейім болады. Демек төртбұрышты әйнектер мен жақтаулар қысым балансын сақтауға қауқарсыз. Тек терезе ғана емес, ұшақтың барлық бөлігі тік, сүйір бұрышты бөліктерден аса. Сондай-ақ ғарыш зымырандарының да терезелері мен құрылымы сопақ формада жасалады.

АЛ АУА ҚЫСЫМЫ ҚАЙДА ҚАЛДЫ?

Ауа қысымының балансын иллюминатор түбінде орналасқан кішкентай тесік сақтап тұрады. Ұшақ

әуеге көтерілгенде сыртқы температура -35°-тан төмен болады да, ауа сығылып, қысым күшейеді. Ал әлгі тесіктер арқылы ауа ішке кіріп, балласт сақталады.

ИЛЛЮМИНАТОРДЫҢ ҚАЖЕТІ ҚАНША?

Бір қарағанда, әуре болмай-ақ ұшақтарға терезе жасамаса да болатындай көрінеді, бірақ онсыз болмайды. Экипаж тек борт ішіндегі емес, сыртындағы жағдайды да назарда ұстауы тиіс. Мысалы ұшақтың қозғалтқышы бұзылып, істен шыға бастаса оны иллюминатордан бірден байқауға болады. Болашақта терезесі жоқ ұшақтар да пайда болуы мүмкін. Франциялық Technicon Design компаниясы сырттағы көріністі тұтас көрсететін панорама-қабырғасы бар ұшақтың концепциясын жасаған екен. Кім біледі, бәлкім, ертен ұшақтың бәрі осындай болатын шығар?

Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясының камералық залында ұлы күйші Құрманғазы Сағырбайұлының 200 жылдық мерейтойы аясында «Құрманғазы мұрасы және оның Қазақстанның заманауи мәдениетіне әсері» атты мәслихат өтті. Жиынға Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрлігі мен Білім және ғылым министрлігінің өкілдері, бірқатар бұқаралық ақпарат қызметкерлері, сондай-ақ белгілі ғалымдар, Астана, Атырау және Орал қалаларынан келген арнайы қонақтар қатысты.

ҰЛЫ КҮЙШІНІҢ рухы асқақтаған күн

Мәжілісте музыкатанушы, өнертану ғылымдарының докторы, Ш.Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясының корреспондент-мүшесі, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, профессор Сара Күзембай, Қазақ ұлттық Жаратылыстану ғылымдары Академиясының академигі, Құрмет орденінің иегері, биология ғылымдарының докторы, профессор Ажар Жұбанова, Қазақстанның Халық артисі, мәдениет саласының құрметті қызметкері, «Парасат» орденінің иегері, ҚР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, Т.Қ.Жүргенов атындағы Қазақ Ұлттық өнер академиясының профессоры Нұрғали Нүсіпжан, күйші, ғалым, Қазақстанның еңбек сіңірген мәдениет қызметкері, профессор Айтжан Токтаған; Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, Қазақ ұлттық өнер университетінің «Домбыра» кафедрасының меңгерушісі, профессор Жанғали Жүзбай, Атырау облысы Мәдениет, архивтер және құжаттама басқармасының басшысы Саламат Сабыр, домбырашы, Ғ.Құрманғалиев атындағы облыстық филармониясы «Орал сазы» фольклорлық ансамблінің жетекшісі Асқар Кенжеғалиев, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, Құрманғазы атындағы Қазақ мемлекеттік академиялық халық аспаптар оркестрінің директоры Нұрғиса Дәуешев, Қазақстанның Еңбек сіңірген

қайраткері, Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясының «Қобыз және баян» кафедрасының меңгерушісі, профессор Базархан Қосбасаровтар баяндама жасап, халықтың мандайына біткен біртуар күйшінің шығармашылығы мен соңына калдырған баға жетпес мұрасы туралы келелі ойларын ортаға салды.

Әнші Нұрғали Нүсіпжан:

— Туғанына 200 жыл болған бабамыздың бүгінгі Ел Тәуелсіздігі жағдайындағы мерейтойы ұлттың мәдени өміріндегі алатын орны өлшеусіз. Сондықтан, аталған ғылыми шараны ерекше оқиға деп бағалауымызға негізіміз мол. Өйткені, сонау совет заманында осы консерваторияның өзінде күні кешелерге дейін классикалық салада, көбінесе, орыс музыкасының үгіт-насихаты жүргізіліп келгені ешбір жасырын емес. Енді, міне, егемендігіміз өз қолымызға тиген дәуірде сол ойсыраған олқылықтың орны лайықты толтырылып келеді. Осындай сәттерде алдымызда «анау алып тұлғалардың жоғын жоқтайтын, олардың аруағын асқақтататын елдігіміз бар ма, жоқ па» деген әңгіме тұрап еді.

Кешегі күндері Құрманғазы бабамыздың мерейтойына арналған халықаралық фестиваль дүркіреп өтті. Оған бірқатар сырт елдер өз өкілдерін білікті мамандарын жіберіп, бізбен бірге қуанғанын көрдік. Олар ән-күй жарысына келгендей, өздерінің де

өнерлерін көрсетіп, көңіл серпілтті. Біздің де жеткен жетістіктерімізге куә болып, қол соғып, риясыз пікір-лебіздерін білдірді. Ондай шараларды ұлттық музыкамыздың нағыз деңгейін көрсеткен әлемдік деңгейдегі ашық сабақ, лайықты іс-шара десек, артық айтқанымыз емес. Көңіліміз толды. Расында да, басқасын айтпай-ақ, өзіміздің түркі дүниесіндегі, мұсылман әлеміндегі дәрежемен салыстырсақ, Құдайға шүкір, елдігіміздің, өнеріміздің шоктығы биік екені айқын көрінетіні зор мақтаныш сезіміне бөлейді. Мұндайды, айдарымыздан жел ескен сәттер деп асқақ сөйлеуге құштарланбасақ та, еңсеміздің биіктеп, шоктығымыздың көтерілетіні өтірік емес. Енді, міне, мынау іс-шарада «неміз бар, неміз жоқ» деп және маңызды әңгіме-дүкен құрып отырмыз. Сөйтіп, аруакты Құрманғазы бабамыздың мерекесі ойдағыдай жалғасуда. Тәуба дейік, мұны да үлкен істердің бастамасы деп түсінген жөн. Қазақ музыкасының, дәстүрлі ән-күйіміздің алатын орны, баратын жері, жайлайтын өрісі әлі де кен.

Өнердің бір қасиеті — оның өлшеулі межесі болмайды. Ол — шексіз. Тұңғыық терен. Сондықтан, шеберлік талантымен, іскерлікпен игерілген дүние ешқашан да бір жерде тоқтап қалмайды.

Қарап отырсақ, біздің осынау әйгілі консерваторияны бітіргенімізге де жарты ғасыр уақыт өтіпті. Құрманғазы атамның атындағы оқу орнында білім нәрімен сусындадық, өсіп-өндік. Ұлттық идея, мемлекеттік мүдде тұрғысынан алғанда алдымызда талай-талай асқаралы міндеттер тұр. Біле білсек, желбіреген көк байрағымыздың астында атқарылатын сол кастерлі мұраттардың бәрі Құрманғазы аталарымыздың күйлері рухымен тікелей байланысты. Сол бабалар көксеген арманды жас ұрпақ санасына жеткізіп, ел игілігіне айналдыру — біз арқалаған аманат. Ал аманатқа қиянат жасауға қақымыз жоқ екені өз-өзінен белгілі.

Ұлы қазақ елінің қасиеті мәңгілікке, ғасырдан ғасырға жете берсін.

Іс-шараны консерватория ректоры, ҚР Еңбек сіңірген қайраткері Арман Жүдебаев жүргізіп отырды.

Гүлмира САДЫҚ

Меншік иесі:
«Қазақ үні» ЖШС
ҚАЗАҚ ҮНІ
Президент —
Редакторлар кеңесінің төрағасы —
Қазыбек ИСА

Бас редактор — Құлтөлеу МҰҚАШ
Бас редактордың бірінші орынбасары — Зейнолла АБАЖАН
Бас редактордың орынбасары — Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ
Жауапты хатшы — Гүлмира САДЫҚ

Бөлім редакторлары:
Дастан ЕЛДЕС (орыс редакциясы)
Нұрлан ӘБДІБЕК (қоғам)
Айнұр АХМЕТ (мәдениет)
Нұржан АСАН (көркемдеуші)

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:

Астана тілшілер қосыны:

Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ
(8-702-931-89-86)

Ақмола облысы:

Бақыт СМАҒҰЛ (8-701-626-77-66)

Арқалық қаласы:

Нұрсұлтан НҰРМАН
(8-702-688-84-87)

Алматы облысы:

Айтқын БҰЛҒАҚ (8-702-239-62-99)

Мәди ИСЛАМ (8-775-119-12-13)

Мырзағали НҰРСЕЙІТ (8-701-771-6496)

Қанат БІРЖАНСАЛ (8-775-323-0850)

Батыс Қазақстан облысы:

Қажымұқан ҒАБДОЛЛА
(8-701-111-61-05)

Жезқазған қаласы:

Жанат АСАНҚАЛИ
(8-702-384-12-00, 8-707-261-20-98)

Сәтбаев қаласы:

Абдолла ДАСТАН
(8-(71063) 7-20-97, 8-777-302-46-79)

Қарағанды облысы:

Ахметқали ХАЛЕНОВ (8-701-450-30-18)

Қостанай облысы:

Төлен РАМАЗАНҰЛЫ (8-701-174-06-70)

Семей қаласы:

Рахат АЛТАЙ
(8-775-998-15-39)

Маңғыстау облысы:

Сағындық РЗАХМЕТ (8-775-379-84-88)

Түркістан облысы:

Әбдіғәппар АЙДАР
(8-702-475-75-66, 8-771-390-73-75)

Асылхан ӘЛІ (8-701-626-88-32)

Түркістан қаласы:

Әтіргүл ТӘШІМ (8-702-489-47-23)

Атқарушы директор —

Қаныш ЖАРЫЛҚАСЫН

Тарату бөлімі:

Алматыда:

Асхат ТЕЗЕКБАЕВ
(8-701-499-27-80); (8-777-115-13-49)

Астанада:

Көбей ЖЕТІБАЙ
(8-775-665-74-10)

Шымкентте:

Мұтән ИСМАЙЫЛ (8-701-692-1340),

Астанада «Алты Алаш» (87015728847)

дүңгіршіктерінде сатылады

Газет ҚР Мәдениет және ақпарат

министрлігінде 19.12.2012 жылы тіркелген.

Күллік №13976-Г (Алғашқы күллік

№1270-Г, 01.08.2000 жыл).

Автордың пікірі мен редакция көзқарасы сәйкес келе бермейтінін ескертеміз.

Қолжазбалар өңделеді және қайтарылмайды.

Жарнама мәтініне жарнама беруші жауап береді.

Газеттен көшіріліп басылса, сілтеме жасалуы шарт.

Газет «Қазақпараттың» материалдары пайдаланылды.

Газет «Қазақ үні» компьютер орталығында беттелді

АЙЛЫҚ ТАРАЛЫМЫ – 60 000

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

Редакцияның мекен-жайы:

050006, Алматы қаласы, Қалқаман-3

ықшамауданы, К.Сейітов көшесі, 11 үй

Байланыс телефоны:

8 (727) 398-57-31

E-mail: qazaquni2000@gmail.com

www.qazaquni.kz

Кезекші редактор —

Гүлмира САДЫҚ

ТОО «Қазақ үні»

БИН 000540006784

ИИК KZ50856000000385541

АГФ АО «БанкЦентрКредит»

г. Алматы, БИК КСБВЗКХ, Кбе 17

Газет «Алматы-Болашақ» баспаханасында

басылды. Алматы қ., С.Мұқанов к., 223 б.

Көлемі: 6 баспа табақ

ⓐ – материалдың жариялану ақысы төленген

ҚАЗАҚТЫҢ МҰҢЫ МЕН ШЫНДЫҚТЫҢ ЖЫРЫ – «ҚАЗАҚ ҮНІ» ГАЗЕТІНЕ ЖАЗЫЛЫҢЫЗДАР!

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

«Қазпошта» арқылы Жазылу бағасы:

1 айға — қала — 299,29, аудан/ауыл — 317,93
3 айға — қала — 897,87, аудан/ауыл — 953,79

6 айға — қала — 1 795,74, аудан/ауыл - 1 907,58
12 айға — қала — 3 591,48, аудан/ауыл - 3 815,16